

بصیر احمد دولت‌آبادی؛ شمعی در تاریکی زمان

محمدعلی ابراهیمی

خصوصیات قوم هزاره فقط در حوزه فعالیت فیزیکی و کار عملی منحصر نیست؛ تمام اقشار این جامعه در هر بخشی که بوده با همین ویژگی توانسته‌اند قد راست کرده و در کنار جوامع دیگر نفس بکشند

دولت‌آبادی کیست؟

بصیر احمد دولت‌آبادی، محقق، پژوهشگر، (وبسایت خبرگزاری صدای افغان) مورخ، شخصیت دردمندی از همین قوم بود که در روزگار خیلی دشوار مبارزات خود با وصف موارد فوق را پشت سر نهاد و به

برای کشورها و مللی که با مردم هزاره و تشیع افغانستان در تعامل بوده‌اند، به خوبی ثابت شده است که آنان مردم صادق، قانع، سخت‌کوش، امین بوده و دل‌سوزتر از آن‌ها در جهان یافت نمی‌شود. آن‌ها مردم مسؤلیت‌پذیر و رامی هستند که تمام استعداد و توانایی‌های خود را صادقانه و اینارگریانه در طبق اخلاص گذاشته و از خود جان‌فدایی می‌کنند.

مردم هزاره برای موفقیت و عبور از موانع فقط به تلاش خود متکی هستند و هر راه دشواری را از طریق صبر و تحمل شکیبایی طاقت‌فرسا به آخر رسانده و صاحب دستاورد می‌شوند. این

فشرده و فراگیری شیوه کار مطبوعات، در سال ۱۳۶۲ به عنوان مدیر مسؤول و سر دبیر، ویراستار، تهیه‌کننده و صفحه‌آرای مجله حبل‌الله تعیین گردید. وی پس از تشکیل حزب وحدت، در سال ۱۳۷۱ اولین اثر خود را به اسم شناسنامه افغانستان را چاپ کرد و در اواخر همان سال شناسنامه احزاب و جریانات سیاسی افغانستان را نیز به زیور طبع آراسته ساخت. (بصیراحمد دولت‌آبادی، وبسایت ویکی‌زندگی، دانشنامه عمومی سبک زندگی)

شناسنامه انقلاب، افغانستان ناشناخته، مراکز علمی - فرهنگی افغانستان، جامعه‌شناسی سیاسی افغانستان، شناسنامه علما و دانشمندان افغانستان، طرح صلح و آشتی ملی در افغانستان، هزاره‌ها، پناه‌گزینی و کتمان هویت، هزاره‌ها از قتل‌عام تا احیای هویت نیز از دیگر آثار و کارکردهای وی هستند که برخی چاپ و برخی دیگر هنوز به صورت خامه مانده است. (وبسایت ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد)

وی در حبل‌الله تمام مقالات، تحلیل‌ها، گزارشات جبهه‌ها و اخبار را تهیه کرده و با نام مستعار به نشر می‌سپرد. حتی مدیر مسؤولیت آن هم به نام «سمیع» بود. (بصیراحمد دولت‌آبادی، وبسایت: Wikipedia Modernized) از این جهت مرد پرکار، فوق‌العاده فعال و عاشق کار مطبوعاتی فنی و تخصصی، نویسندگی و پژوهشگری بود و تا آخر عمر حتی ساعتی نیاورد و آرام نگرفت. این مرد فرهیخته با آن که تحصیلات آکادمیک نداشت، ولی از لحاظ انجام و ارائه پروژه‌های علمی نمونه روزگار و سرآمد است. تا حال احدی به میزان خدماتی فرهنگی را که او برای محرومیت‌زدایی و افتخار آفرینی جامعه هزاره و تشیع افغانستان انجام داده، هیچ‌کس دیگر انجام نداده است. دلیل این مدعا آثار ماندگار از پویش مستدام او است که بهترین دلیل و نشان فرزاندگی او حساب می‌شود و به عنوان چراغ راه آیندگان مرجع قرار گرفته و کاوشگران حوزه هزاره‌جات و افغانستان را به دنبال خود می‌کشاند.

سیمای شخصی و خصوصیات فردی دولت‌آبادی

بصیراحمد دولت‌آبادی شخص بسیار مقدس، متدین، آرمان‌طلب و آرمان‌خواه بود برای مردم و سرزمین هزاره می‌تپید، و ضمیر نا آرام داشت. سال‌ها در حبل‌الله قلم زد، یک تنه متن آن را تهیه کرده و به نام سمع مدیریت آن را بدون کوچک‌ترین منافع مادی و چشم‌داشت

شهرت جهانی رسید. شگفتی در زندگی این مرد آن است که در بسیاری از موارد دست بسته و مجبور نبود؛ ولی شدت امانت‌داری و حراست از دارایی عمومی وی را چنان ساخته بود که اصلاً هوس طمع را هم در دسرپرد و خیانت نداشته باشد تا خوش‌نام و افتخارآمیز زندگی نماید.

بردباری دولت‌آبادی در نام‌لایمات زندگی

دولت‌آبادی قبل از آن که به کانادا مهاجرت نماید، چنان در تنگ‌نالی زندگی و رفاه مادی زیست که قد هر قامتی را شکسته و خم می‌ساخت. به عنوان نمونه وقتی دکتر صفا حمیدی عراقی ناگهانی از احوال زندگی شخصی و خانوادگی او خبر شد، تصمیم گرفت که سال‌های زیادی بدون دریافت حق ویزیت، اعضای فامیل او را پذیرا شده و مساعدت درمانی نماید. وی در شهرک بنیاد قم طبابت می‌کرد و توان همین مقدار کمک و مساعدت به وی و خانواده‌اش را داشت.

الگو بودن زندگی دولت‌آبادی

بصیراحمد دولت‌آبادی به لحاظ آن که در آوان جوانی و تحصیل با زندگی پیشوا و مقتدای خود حضرت علی(ع) آشنا شده بود و نهج البلاغه را بارها خوانده بود، زندگی آن حضرت را الگوی رفتاری و زیستی خود قرار داده بود. چنان که خود وی گفته است: «بارها این کتاب [نهج‌البلاغه] را خواندم و هنوز هم می‌خوانم». (ویکی‌فقه، دانشنامه حوزوی)

دولت‌آبادی نه از آن جهت که یک انسان تنبل و بیکار باشد که به زندگی خانوادگی و شخصی خود نرسد، بلکه هدف والا داشت و درد و درک قوم فرصت‌برایش می‌داد تا به خود برسد، بلکه پیوسته به دنبال کاوش و کشف حقایق و مصائب سرزمین و مردم هزاره بود و برای آشکارسازی و معرفی اوضاع عمومی جامعه هزاره، وقت آن را نداشت که مثل دیگران به زر اندوزی و تجملات‌گرایی پیدا کرده خود را مصروف آن سازد. کسانی که او را می‌شناخت، می‌دید که فقر از چهره او می‌بارد ولی هرگز خم به ابرو نمی‌آورد و از تعقیب اهداف خود دست بردار نبود.

ثقل فعالیت و کارکردهای مهم دولت‌آبادی

مرحوم دولت‌آبادی در آغاز دهه شصت ۱۳۰۰ش، بعد از مطالعه

عهده‌دار بود و خیلی صادقانه و مسؤولانه نگاشت و قلم زد.

او به شدت آدم حاضر‌الذهن و حاضر جواب بود، در مقابل حقوق مردم خود کوتاه بیا و معامله‌گر نبود، در طول حیات شخصی خود زندگی سخت و طاقت‌فرسایی داشت، با این که تمام امکانات نشریه جبل‌الله در اختیار وی بود، اما حتی یک ریال آن را بی‌جا، خائنانه و شخصی مصرف نکرد.

بنابراین خلاصه ویژگی اخلاقی و سبک زندگی او چنین بود:

۱. قناعت و ساده‌زیستی؛ دولت‌آبادی قناعت‌پیشه بود و از تجملات اجتناب می‌ورزید (آیتی، وب‌سایت شفقنا) و با وجود فقر و نیازمندی، حاضر نشد دست از نوشتن بردارد یا مطابق میل جریان‌های سیاسی روز بنویسد. (جعفری، وب‌سایت اطلاعات روز)

۲. دردمندی و تعهد؛ بصیراحمد که خود شاهد محرومیت‌های اجتماعی و تبعیض بود، با ابزار قلم، روایت‌گری رنج مردم را به عهده گرفت. او فعالیت فرهنگی را رسالت خود می‌دانست. (آیتی، وب‌سایت شفقنا)

۳. روحیه انتقادی؛ دولت‌آبادی روحیه انتقادی داشت و به همین دلیل بخش‌های از تاریخ مردم هزاره را که در آثار مورخان کشور تحریف، سانسور و یا کتمان شده بود، مورد نقد و بررسی قرار داد. (آیتی، وب‌سایت شفقنا)

ثمره و دستاوردهای پژوهشگری دولت‌آبادی

آثار قلمی و محصولات فکری این مرد پرکار متعهد به بیش از دهه‌ها عنوان کتاب، مجلات و مقالات می‌رسد که آمار اجمالی آن در رسانه‌های جمعی و سایت‌های مختلف نشر شده است.

حتی همین سراج‌التواریخی که امروز در دست عموم است و موجب انتقال دردها و رنج مزمین مردم هزاره شناخته می‌شود، با چشم تیزبین، روحیه کاوشگری، ظرافت‌نگری، و آشکار سازی دولت‌آبادی و شمار دیگری از نخبگان به زیور خوانش و طبع آراسته گردید و خدا می‌داند که چند هزار ساعت، روز، ماه و سال عمر دولت‌آبادی بدون مزد و محنت سر آن مصرف شده تا به دسترس همگان قرار گیرد. تیم کاری دولت‌آبادی و تخصص آنان گویا خطوط پریده و رنگ باخته نسخ نخست سراج‌التواریخ را به این زیبایی و قابل فهم کرده و به سخن آورده است. در این زمینه اگر ژرف نگری شود، کار دولت‌آبادی به اندازه کار یک مؤسسه تحقیقاتی می‌باشد که یک

تنه آن را پیش برده است که چنین خدمتی را تاکنون هیچ مدعی دل‌سوزی و فداکاری نتوانسته است انجام دهد. (مصاحبه با یکی از دوستان و آشنای نزدیک و همشهری‌های دولت‌آبادی).

دیدگاه‌ها در باره دولت‌آبادی

عبدالقیوم آیتی:

دولت‌آبادی از لحظه‌لحظه عمر خویش استفاده کرده و درد و رنج مردم خویش را ثبت و ماندگار تاریخ ساخت و در راستای احیای هویت جامعه هزاره تلاش‌های فراوانی کرد (آیتی، وب‌سایت شفقنا) وب‌سایت پارس:

وی یکی از نویسندگان مطرح در هفته‌نامه «وحدت» بود که توسط حزب وحدت اسلامی افغانستان در ایران منتشر می‌شد. (وب‌سایت پارس، ۱۷ عقرب ۱۳۹۷ ش) مجله خامک:

دولت‌آبادی علاوه بر کارهای مطبوعاتی مدت زمانی به عنوان استاد مشاور (به دلیل نداشتن مدرک اکادمی) در «مرکز جهانی اسلام» در سطح کارشناسی ارشد یا ماستری مشغول فعالیت بود و طلاب جوان را به نوشتن پایان‌نامه در بخش تاریخ و مسایل سیاسی - اجتماعی افغانستان تشویق و کمک می‌کرد. (مجله خامک، ۵ عقرب ۱۴۰۲ ش) کانون افغانستانی‌های فنلاند:

دولت‌آبادی فعالیت‌های مطبوعاتی خود را اولین بار با نوشتن دو مقاله بسیار ساده و ابتدایی، تحت عنوان «جبهه ملی پدر وطن» و «ترفندهای خاد جهت فریب مردم» در نشریه «پیام خون» در تابستان سال ۱۳۶۰ ش برابر ۱۹۸۱ م که از مدرسه نانوایی چهارکنت ولایت بلخ نشر می‌شد، آغاز کرد. (وب‌سایت کانون افغانستانی‌های فنلاند) افغانستان ما:

وی از همان آغاز ورود به شهر به «روزنامه بیدار» که در مزار منتشر می‌شد، اشتراک می‌کند و علاوه بر آن، روزنامه‌های هیواد و انیس را نیز می‌خواند و با مجلات جوانان ایران و برخی از مجلات خود افغانستان هم‌آشنایی پیدا می‌کند. این سالها [دوره تحصیل] یکی از دشوارترین دوره‌های زندگی دولت‌آبادی به حساب می‌آید. (سایت افغانستان ما، بارگزاری: ۱۹ عقرب ۱۳۹۷)

خلاصه

بصیراحمد دولت‌آبادی یکی از دود چراغ خورده‌های است که با ارائه خدمات بزرگ تاریخی، علمی و فرهنگی که چهار دهه برای افغانستان و مردم هزاره کار کرد، بی‌توقع و مشتاقانه از تمام لحظات زندگی خود استفاده کرد تا کاوش کند، یادداشت نماید، بنویسد و نشر کند. او مصداق اصلی شمع سوزانی است که سوخت، گدازه شد، محو گردید و فنا شد تا خاک رهی مکتب و نوری در تاریکی زمان برای آیندگان گردیده و دست نوآموزان دردمند نسل آینده را گرفته تا اعماق فجایع و جنایات به اجرا درآمد بر قوم مظلوم هزاره را نشان داده و به آنان بگوید که این است اسطوره‌های خونبار و جریان رنج ناامام قومی که به دست مدعیان ملیت واحد و همزیستی مشترک به دروغ به اجرا در آمده است. به آنان نشان دهد که آنانی که گله و رمه خود را به مزارع ناچیز پدران ما چرانده چاق و فربه شده به آن سوی مرز رفته از سود سرشارش مست گردیده و سال دیگر باز هم عربده زنان باز آمده و مصیبت سال‌های گذشت را تکرار کرده‌اند!

دولت‌آبادی برای بیان واقعیات زیست‌بوم قوم شلاق‌خورده خود و آشکارسازی دردهای نهفته آنان در تاریکی زمان انگشت‌های خلاق خود را یک لحظه استراحت نداد و دست از نوشتن برداشت تا بتواند در عرصه فعالیت تاریخی، علمی، پژوهشی و نگارندگی سرآمد روزگار و عصر خود باشد. اکنون وظیفه این نسل نو تحصیل‌کرده ماستر و داکتر است که از میراث برجای مانده دولت‌آبادی چگونه و به چه نحوی بهره برده و آن را تکمیل نموده و به غنای آن بیفزایند.

منابع:

۱. افغانستان ما، آرامش در غربت، زندگی‌نامه و آثار بصیراحمد دولت‌آبادی، ۱۹ عقرب ۱۳۹۷
۲. آیتی، عبدالقیوم، یادی از تاریخ‌نویس مشهور کشور مرحوم بصیراحمد دولت‌آبادی، وب‌سایت شفقتنا
۳. جعفری، درباره بصیراحمد دولت‌آبادی و از رنجی که برد، وب‌سایت اطلاعات روز
۴. خبرگزاری صدای آوای افغان، پنج‌شنبه ۱۷ عقرب ۱۳۹۷
۵. وب‌سایت پارس، بصیراحمد دولت‌آبادی نویسنده افغانستانی درگذشت، ۱۷ عقرب ۱۳۹۷ ش
۶. وب‌سایت خامک، مجله صنایع دستی افغانستان، بصیراحمد (حمید) دولت‌آبادی، ۵ عقرب ۱۴۰۲ ش
۷. وب‌سایت کانون افغانستانی‌های فنلاند، زندگی‌نامه مختصر بصیراحمد (حمید) دولت‌آبادی
۸. ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد، بصیراحمد دولت‌آبادی
۹. ویکی‌دانشنامه آزاد، بصیراحمد دولت‌آبادی، تاریخ بازدید، ۵ عقرب ۱۴۰۲ ش.
۱۰. ویکی‌زندگی، دانشنامه عمومی سبک زندگی، بصیراحمد دولت‌آبادی، بازدید: ۵ عقرب ۱۴۰۲ ش.
۱۱. ویکی‌فقه، دانشنامه حوزوی، بصیراحمد دولت‌آبادی، تاریخ بازدید، ۵ عقرب ۱۴۰۲ ش.